

מראי מקומות - מועד קטן

כב:

שגערנו בו חבריו תוך ל' יום, דלא גרע משאר אבל, אבל גערה מהני ביום ל' (ולא ביאר מהו הדין אם גוערין בו תוך ל', האם מותר לו לגלח בל' או לא, ולכא' מסתבר דמהני, דלכא' אין חסרון במה שה' הגערה מעיקרא).

ה. ואפיקרסותו אינה מעכבת

נח' הראשונים בביאור דבר זה. רש"י פי' דאפיקרסותו היינו בגד שעל ראשו. והריטב"א הביא בשם יש שפירשו שהוא מלבוש שלובש על בגדיו דרך נקיות, או לצניעות בעלמא, ואינו חייב לקורעו, ועפ"ז כ' הריטב"א לדון אם צריכין לקרוע גלימא שלנו או לא. עוד הביא מהרמב"ם והערוך דאפיקרסותו הוא בגד התחתון הדבוק בבשרו, שלבשו לקבל הזיעה בעלמא. ולדינא, הביא השו"ע (יו"ד ש"מ, י' כל הג' שיטות, וכ' דהמנהג הוא שלא לקרוע הקאפ"ה, דהיינו הבגד עליון, וע"ש בט"ז שהאריך בגדר הדברים.

עוד נחלקו הראשונים בביאור הא דאמרי' "אינה מעכבת", רש"י פי' שאינו צריך לקורעה, אבל המאירי הביא מגדולי המפרשים (הראב"ד) דלכתחלה יש לקורעה, אלא דאינה מעכבת, וכ' השפת אמת דלכא' כן הוא פשוט לשון הגמ', ע"ש מש"כ בזה.

ה. על כל המתים מבפנים

פרש"י, תחת המקטורן שלו. ותמה השפת אמת, הא מפורש לעיל דצריך לקרוע הבגד העליון דוקא (לא הקאפ"ה הנ"ל, אלא הבגד שהוא ע"ג בגד התחתון), וא"כ מה מהני לקרוע הבגד שהוא תחת המקטורן שלו. ולכן כ' לבאר דברי רש"י ע"פ מש"כ הפוסקים בשם הרי"ף גיאות, דבפנים היינו בחיקו בפנים. וע"ע ברש"י על הרי"ף (יד. בדפי הרי"ף), שכ' דבפנים היינו בחדה, שאי"צ לקרוע בפני העם.

ו. חכם שמת, בית מדרשו בטל

פרש"י, דהיינו אותן שרגילין ללמוד תורה מפיו. פי' הריטב"א, שהוא כדי שלא יתעצלו בהספדו. ומה שבאב ב"ד כל בתי מדרשות שבעיר בטלין, ובנשיא בתי מדרשות כולן בטלין, היינו משום דהכל חייבין לספדן (ולכא' אי"ז דומה לדין הוצאת המת, דודאי הכל חייבין להוציא המת שהוא חכם, וכדאי' בריש מגילה, ולא רק בית מדרשו, אלא לכא' כאן מייירי בהספדו שלא בשעת הוצאה). וע' בשו"ע (יו"ד שד"מ, י"ח), דאי' דבית מדרשו בטל כדי להספידו כל ז' ימי אבלות.

א. על אביו ועל אמו חולץ, ומעשה בגדול הדור א' וכו' כ' תוס' שאי"ז מעשה לסתור, דמה שנמנע ולא חלץ, היינו מפני גדול הדור שהי' עמו. וכ' המאירי דחזינן מהא דהקיל גדול הדור א' שלא לחלוץ מפני טענה קלה זו, דהיינו למנוע הגדול שעמו מלחלוץ, א"כ בזה סמכו שאין חולצין, ולכן נוהגין שלא לעשות זה. וע"ע בריטב"א דבאמת הק', למה אין חולצין עכשיו. וכ' דיש שפירשו שהוא משום שרוב ישראל דרין בין הגוים, ושמא ילעיגו עלינו, ואי"ז כבודו של מת, ואין לומר שיחלוץ באופן שאין שייך לראותו [וממילא לא יהי' לעג], דהא אם אין רואין החליצה, לא מהני מידי. וע"ע במאירי, שכ' דכל הדין חליצה שייך רק בהליכה לפני המטה עד הקבורה, אבל אין חולצין על זמן האבלות.

ב. על אביו ועל אמו, עד שיגערנו בו חבריו

כ' הרמ"א (יו"ד ש"צ, ד') דשיעור זה הוא ג' חדשים. וביאר האגרות משה (יו"ד ג', קנ"ו), שאין כוונתו להגדיר זמן הגערה, דהא זה תלוי בכא"א, אלא בא לקבוע זמן שאם לא אכפת להו לחבריו, ולזה כתב דסתם אינשי הוי זמן גערה ג' חדשים. והוסיף האג"מ דודאי הכל תלוי במדינות, דתלוי בחמות וקרות המדינה, וגם יש מדינות שמקפידין טפי על יפוי ממדינות אחרות. ולכן כ' דצריך להמתין פעמיים כפי הרגילות שלו, דאם הרגילות שלו להסתפר בכל חודש, צריך להמתין ב' חדשים, וכו'.

עוד דנו הפוסקים מהו הדין לאחר שכבר גערו בו פעם א' ומסתפר, האם שוב יכול להסתפר כל זמן שירצה, או האם צריך להמתין עד שיגערנו בו חבריו עוד פעם. ע' בחי' רעק"א בשו"ע שם, שכ' דמבואר דמעיקר הדין אחר שגערנו בו חבריו מותר להסתפר כל זמן שירצה, אלא שהמנהג הוא להחמיר כל י"ב חודש בזה. ועפ"ז פי' רעק"א מש"כ הדרכי משה בשם אור זרוע, דמי שהולך בין השרים אין צריך להחמיר בזה, דהא רק מנהג הוא, וכ"כ באגרות משה הנ"ל, דבמקום צורך אי"צ להחמיר כפי מנהג זה.

וע"ע שם בפתחי תשובה (ד') שהביא מהנודע ביהודה דשיעור ג' חדשים הוא רק לגלוח הראש, אבל לאלו שמגלחין הזקן, הזמן הוא קצר מג' חדשים.

ג. עד שיגערנו בו חבריו

ע' בחי' רעק"א על שו"ע (יו"ד ש"צ, ד') שכ' דודאי לא מהני מה